

MATEJOVIČ, Pavel: VLADIMÍR MINÁČ A PODOBY LITERÁRNEHO DISKURZU DRUHEJ POLOVICE 20. STOROČIA. Bratislava : Kalligram – Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. 378 s.

Pavel Matejovič si vo svojej monografii *Vladimír Mináč a podoby literárneho diskurzu druhej polovice 20. storočia* vytyčuje jasný cieľ: kriticky reflektovať tvorbu Vladimíra Mináča v rámci dobových poetických obrátov, analyzovať a hlavne poukázať na to, akými premenami prešiel Mináčov subjekt v rámci kultúrneho, spoločenského diskurzu, ktorý bude „konfrontovať so širším česko-slovenským i európskym kontextom“ (s. 11). Monografia pozostáva z jedenástich kapitol, v ktorých sa zaoberá prozaickou a sekundárnou (esejistickou) tvorbou Vladimíra Mináča. Sústreďuje sa na problematické segmenty v autorovej tvorbe, ale zároveň aj v kultúrnom kontexte druhej polovice 20. storočia, akými sú irónia v kontexte dobovej kritickej reflexie, cenzúra a autocenzúra na mediálnom poli, premena subjektu, kľúčová polemika medzi V. Mináčom a M. Hamadom, využívanie žánru populárnej literatúry v rámci prezentovania ideologických zámerov, náhoda a modernosť, motív premeny krajiny na poli esejistických textov či vzťahy dobových súčasníkov V. Mináča a D. Tatarku alebo G. Husáka a V. Mináča.

Úvodná kapitola *V. Mináč – texty a kontexty* je venovaná náčrtu Mináčovho filozofického, politického, kultúrneho a literárneho smerovania, pričom sa primárne zameriava na charakter a previazanosť Mináčovej prozaickej tvorby s jeho sekundárnymi textami, či už ide o kultúrnu publicistiku alebo angažovanú prózu. Práve prostredníctvom skúmania tejto úzkej prepojenosti textov odhaľuje zviditeľňovanie dobových kontúr, ideologickej rétoriky a s nimi spätú úlohu spisovateľa a písania. Týmto prierezom Matejovič vytvára pevný základ na plné rozvinutie nastolených problematik v nasledovných kapitolách monografie. V kapitole *Mináč prozaik* autor pracuje s výkladom komplexného tematického a motívického smerovania Vladimíra Mináča. Na príklade analýz próz *Smrť chodí po horách*, *Včera a zajtra*, *Tmavý kút*, *Záznamy* i *Generácia* zreteľne opisuje premeny smerovania autora s predkladaním dobovej reflexie jeho diela od výstavby prvej prózy s existenciálnym rozmerom zaznamenávania povojnovej dezilúzie na základe biografického podložia, cez autorský obrat k „degenerovanému“ optimizmu, dogmatizmu s budovateľskou formou, až po zoskupenie exemplí, reflektujúcich dobový sociálny kaleidoskop, texty s moralistickým dôrazom alebo s tendenciou korigovania autorskej stratégie v rámci širšieho publika čitateľov.

Nasledujúci text *Narodil sa básnik alebo Mináčova irónia ako problém dobovej kritickej reflexie* je dedikovaný skúmaniu parodického, karikatúrneho textu *Narodil sa básnik* ako nesystémového prvku, rozoberaniu dobového výkladu pojmu „socialistický realizmus“ a jeho dobovej kritiky, rozvádzaniu problematiky textov D. Tatarku a V. Mináča, odhaľujúce prejavy triedneho boja, a analyzovaniu tézy pravdivého zobrazovania skutočnosti či roly spisovateľa ako „inžiniera ľudských duší“. Venuje sa taktiež Mináčov-

mu románu *Výrobca šťastia* ako kritike príživníctva, jeho žánrovému zaradeniu, nastol'ovaniu autorskej seba projekcie s funkciou textu slúžiť ako ideové posolstvo a interpretačne sa Matejovič dotýka aj parodizácie Mináčovho textu *Dúchanie do pahrieb* v próze P. Vilikovského *Večne je zelený*.

Ďalší text *Z nedávnych čias (Cenzúra a jej dôsledky na literárnu situáciu druhej polovice 50. rokov)* predostiera spoločensko-kultúrnu politickú situáciu zásahov cenzúry Správy tlačového dozoru, či už v rámci médií i verejného vystupovania, ale taktiež aj autocenzúry v rokoch 1956 až 1961. Na príklade cenzúry Mináčovho textu *Z nedávnych čias* demonštruje podoby cenzorských stratégií, postupného autorského zaradenia sa do súčasťi cenzorského mechanizmu, a zároveň aj osvojovanie si cenzorského diskurzu. Od dobovej situácie publikovania/nepublikovania textov v médiách plynulo prechádza v kapitole *Transformácie subjektu v Mináčovej esejistickej tvorbe* k jednotlivým konfrontáciám, či už ide o otázku silného a slabého subjektu, pravdivého (to, čo je v súlade s oficiálne spoločenským) a nepravdivého (udalosti zobrazené subjektívne prostredníctvom zážitku), alebo problematiku moderného umenia ako literatúry prázdneho gesta.

Otázka Mináčovho subjektu je ďalej rozvíjaná v texte *Literárna polemika. M. Hamada – V. Mináč a jej dobový kontext*. Matejovič sprvoti diskurzívne vykresľuje kultúrne a literárne aktivity šesťdesiatych rokov, keď vstupujú do spoločenského kontextu pojmy ako autenticnosť, experiment, odcudzenie a absurdita. Nasledovne predkladá primárne body polemiky medzi Mináčom a Hamadom, ako sú napríklad riešenie problému subjektu v dejinách spätého so sociálnou skutočnosťou, koncept slabého individua s vnútornými prejavmi a s dekonštrukčnou silou v ňom samotnom, hľadanie alternatív v modernom umení alebo pozícia subjektu a jeho sociálna a historická podmienenosť.

V kapitole *Nikdy nie si sama ako literárny gýč?* sa presúva k Mináčovej autorskej stratégii písania. Zameriava sa jednak na otázku žánrovej kontaminácie oddychovej, populárnej literatúry a ideologického vyznenia prózy, na tematickú problematiku ženskej dvojnoveľy s odtabuizovaním intímnych sfér, telesnosti a sexuality, na intenciu autora písať pre širšie publikum čitateľov s cieľom stať sa ľudovým autorom. Zahrňuje tu taktiež aj dobovú diskusiu k danej próze, či už ohľadom žánrovej neukotvenosti textu, posunu žánru ku gýču, či štylizácii rozprávača. Časť monografie *Náhoda a modernosť* rozoberá otázku pojmov náhody, modernosti, módnosti, autenticity, odcudzenia alebo tendencie k tajomnosti v kontexte šesťdesiatych rokov v rámci opísania dynamickej a otvorenej premeny hodnotovo-estetickéj paradigmy. Z hľadiska Mináčovej esejistickéj pamfletickej tvorby je tu na príklade *Paradoxov okolo umenia* vysvetlené odhaľovanie emblémov modernosti a riešenie otázky ako elementu, ktorý Mináč vyčleňuje v rámci uvažovania o dejinách, no používa ho v textoch ako kompozičný a motívický prvok.

V texte *D. Tatarka a V. Mináč* sa autor monografie sústreďuje na vykreslenie diferenčného smerovania tvorby spomínaných autorov od roku 1968. Najprv na pozadí referátov Zväzu slovenských spisovateľov, kde sa dostáva do kontrastu múzickosť a diskurzívnosť autorov, a neskôr Tatarkova eroticko-intímna sféra, autobiografizmus a Mináčova adresnosť a racionálnosť. Kapitola *G. Husák a V. Mináč (Nové slovo a počiatky normalizácie na Slovensku)* opisuje situáciu okolo fungovania časopisu *Nové slovo*. Charakterizovaná je cez dobovú intenciu hľadania mäkkšieho variantu miery autonómie a tvrdej to-

talitnej verzii, taktiež prostredníctvom funkcie časopisu ako „mostíka“ k politickej kariére Husáka a tiež ako istej platformy, na ktorej Mináč ako šéfredaktor staval odmietanie protinárodnej politiky režimu.

Záverečná kapitola *Esej a krajina* je zameraná na premeny krajiny a jej vzťahu k fenoménu národa v esejistickej tvorbe Mináča, jej interpretácii a hodnoteniu. Autor monografie zaznamenáva jej transformáciu od podoby existenciálneho útočiska, cez krajinu ako kulisu, ako metaforu – autoidentifikačný znak s nacionálnym momentom bez presného geografického, kultúrno-historického rámca, až po pokus o jej geografické uchopenie v rámci intencie ukotviť dejiny v čase a priestore. Nakoniec sa vracia do záhrad a nížin, kde krajina figuruje ako azylový priestor.

Monografia *Vladimír Mináč a podoby literárneho diskurzu druhej polovice 20. storočia* prináša oživenie kontextov a súvislostí v komplexne prepracovanej sonde nielen do šesťdesiatych rokov minulého storočia či už na podklade európskeho kultúrno-estetického spoločenského kontextu, ale hlavne na základe precízneho reflektovania rôznorodosti a diskurzivity v rámci analýz a interpretácií prozaických, sekundárnych textov či dobových polemík jednej z kľúčových osobností slovenskej literatúry.

Lenka Macsaliová

Mgr. Lenka Macsaliová
Ústav slovenskej literatúry SAV
Konventná 13
811 03 Bratislava
SR
e-mail: Lenka.Macsaliova@savba.sk